

Аналіз за графіком (рис.3) також підтверджує наявність зв'язку між рівнем розвитку фондового ринку та рівнем забрудненості. Поворот прямої навколо своєї осі буде перетинати пунктирні лінії, що є свідченням зв'язку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Результати проведеного аналізу доводять, що нерозвинений фондовий ринок України не має суттєвого впливу на основні макроекономічні індикатори. Це пояснюється тим, що економічна система сучасної України знаходиться в умовах неорганізованих взаємодій з точки зору єдиного економічного комплексу та зв'язків з зовнішнім світом. Разом з тим, використання математико-статистичного апарату як могутнього сучасного засобу аналізу дозволяє передбачити тенденції розвитку та можливість вибору найбільш оптимальних управлінських рішень. Результати аналізу довели, що найбільш суттєвий вплив має стан фондового ринку на показник валової доданої вартості

УДК 314.3: 336.773

О. Іваненко, канд. екон. наук, асист.,
(КНУ імені Тараса Шевченка)

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ РИЗИКОВАНІСТІ ОПЕРАЦІЙ КРЕДИТНИХ СПІЛОК НА СТРУКТУРУ ЇХ АКТИВІВ

За результатами статистичного аналізу оцінений вплив структури активів кредитних спілок і ризикованості окремих операцій на забезпечення платоспроможності кредитної спілки та відповідність якісним вимогам ліквідності.

Ключові слова: кредитні спілки, небанківські фінансові послуги, споживчий кредит, ризики, ресурсна база, ефективність кредитування, дохідність споживчого кредитування.

По результатам статистического анализа оценено влияние структуры активов кредитных союзов и рискованности отдельных операций на обеспечение платежеспособности кредитного союза и соответствие качественным требованиям ликвидности.

Ключевые слова: кредитные союзы, небанковские финансовые услуги, потребительский кредит, риски, ресурсная база, эффективность кредитования, доходность потребительского кредитования.

According to the results of the statistical analysis of the estimated impact of assets of credit unions and the riskiness of individual transactions to ensure the solvency of credit unions and match quality requirements of liquidity.

Keywords: credit unions, unbank financial services, consumer credit, risks, resource base, efficiency of crediting, profit of the consumer crediting.

Постановка проблеми. Ефективність діяльності кредитних спілок визначається раціональним розміщенням кредитних ресурсів. Фінансовий потенціал цих неприбуткових фінансових установ характеризується обсягом і структурою активів, що формуються за рахунок готівкових ресурсів. Обґрунтовано їх розміщення при здійсненні кредитних операцій є одним з визначальних умов забезпечення фінансової стабільності установи.

Втілення ефективної кредитної політики можливо завдяки поліпшенню якості інформації, на основі якої приймаються рішення. Вирішення цієї проблеми пов'язане з аналізом активів, що проводиться на підставі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що забезпечують більшу частину інформації про діяльність фінансових установ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу діяльності фінансово-кредитних інститутів, банківських установ в умовах ринкової економічної системи присвятили свої роботи українські та зарубіжні дослідники: В.Д. Базилевич, Л.Г. Батракова, З.Н. Васильченко, В.В. Вітлінського, А.П. Вожков, А.М. Герасимович, О.В. Дзюблюк, М.М. Ермошенко, Е.Ф. Жуков, А.В. Коротеєв, М.І. Крупка, О.І. Лаврушин, І.Д. Лазарішина, Є.В. Мних, І.Б. Олексів, І.І. Пилипенко, Л.А. Примостка, В. Ричаківська, Л.Ф. Романенко, В.К. Савчук, В.О. Шевчук, А.Д. Шеремет та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Невизначеність впливу структури активів кредитних спілок і ризикованості окремих операцій на забезпечення здатності кредитної спілки відповідати за своїми зобов'язаннями і відповідати якісним вимогам ліквідності

на одну особу. Крім того, подальший розвиток цього сектору фінансової системи неодмінно повинен орієнтуватися і на соціальні аспекти макроекономічного простору.

1. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками. // И.А.Бланк. – Сер.: Библ. фин. менеджера. – К.: "Ника – Центр", 2005. – Вып. 12. – 600 с. 2. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: [Навч. Посіб.] / А.М. Єріна. – К:КНЕУ, 2001. – 170 с. 3.Звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2010 рік. – 173с. 4. Колби Р. Энциклопедия технических индикаторов рынка (пер. с англ.) / Р. Колби, Т. Майерс //– М.: Издат.Дом "Альпина", 1998. – 581 с. 5. Програма розвитку фондового ринку на 2011-2015 роки, схвалена рішенням ДКЦПФР від 21.09.2010р.№1478// Одеське територіальне управління ДКЦПФР [Електронний ресурс]. 6. Сошникова Л.А. Многомерный статистический анализ в экономике: [Учеб. пособие.] / Л.А. Сошникова, В.Н. Тамашевич, Г. Уебе, М. Шефер. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 593 с. 7. Статистичний щорічник України за 2010 рік. // Державна служба статистики України. (За ред. Осауленка О.Г.). – К.: ТОВ "Август Трейд", 2011. – 559 с. 8. Тьюлз Р. Фондовый рынок. / Р. Тьюлз, Э. Бредли, Т. Тьюлз. – 6-е изд.: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1997. – VIII. 648 с.

Надійшла до редколегії 12.11.12

сприяла розробці коефіцієнта зважування, який дозволяє оцінити питому вагу певної статті балансу та її вплив на розмір активів, зважених за ступенем ризику.

Метою дослідження є статистичне оцінювання та аналіз впливу структури активів кредитних спілок, а також економічної діяльності і ризикованості окремих операцій на забезпечення здатності кредитної спілки відповідати за своїми зобов'язаннями і відповідати якісним вимогам ліквідності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальний аналіз активів ґрунтується на застосуванні методик вертикального та горизонтального аналізу, які передбачають обчислення та подальшу оцінку наступних показників:

- процент співвідношення окремих показників з агрегованим показником;
- абсолютні зміни кінцевих показників порівняно з початковими
- (базисними);
- темпи росту або приросту показників в аналітичному періоді.

В процесі вертикального або структурного аналізу активів визначається питома вага активів за їх цільовим використанням, ступенем ліквідності, рівнем доходності, а також склад та структура кожного виду активів.

Результат цього аналізу використовується в процесі оцінки якості складу активів та їх оптимізації.

Горизонтальний аналіз дає змогу вивчити динаміку активів в цілому і окремих їх видів у часі, визначити певні тенденції їх зміни або тренда.

Фінансовий стан кредитних спілок характеризується розміром і структурою капіталу і зобов'язань та їх розміщення в активах. Він проявляється у рівні ліквідності, платоспроможності і фінансовій стійкості і визначає діяльність кредитних спілок у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Фінансовий потенціал кредитних спілок характеризується розміром та структурою активів, що формуються за рахунок готівкових фінансових ресурсів (як власних, так залучених та позикових). Обґрунтоване оптимальне розміщення фінансових ресурсів є одним з найважливіших принципів забезпечення фінансової стабільності, платоспроможності і ліквідності кредитних спілок.

Аналіз активних операцій кредитних спілок припускає аналіз структури його активних операцій і оцінку економічної діяльності і ризикованості окремих операцій. Аналізуючи напрями використання засобів, порівнюють отриману інформацію з аналогічними даними інших кредитних спілок, а також відзначають зміни протягом досліджуваного інтервалу часу.

Не зважаючи на загальні тенденції в складі і структурі активів, кожна кредитна спілка повинна прагнути до створення раціональної структури активів, яка залежить насамперед від якості активів. Якість активів визначається їхньою ліквідністю, обсягом ризикових активів, питомою вагою критичних і неповноцінних активів, обсягом активів, що дають дохід.

Необхідно знати частку виданих кредитів в активах кредитної спілки, щоб правильно оцінити її кредитну політику. Одним із важливих етапів аналізу активних операцій є оцінка їхньої ризикованості.

Необхідно оцінити методи керування активними операціями і з'ясувати, чи достатньо створено резервів забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів. Необхідний також і якісний аналіз кредитних вкладень кредитної спілки, що припускає детальний розгляд кожного кредитного договору окремо, термінів, сум, об'єктів кредитування, можливих ризиків. Аналіз таких даних дозволяє робити висновки про якість кредитного портфеля.

Для забезпечення щоденної спроможності кредитної спілки відповідати за своїми зобов'язаннями структура її активів повинна відповідати якісним вимогам ліквідності. За цією метою всі активи кредитної спілки розділяються на групи за ступенем ліквідності, залежно від терміну погашення. Активи кредитної спілки поділяються на високоліквідні активи (тобто активи, що забезпечують миттєву ліквідність), ліквідні активи, активи довгострокової ліквідності.

Метою аналізу якості активів є визначення їх життєздатності і правильності відображення їх вартості у кредитній спілці.

Якісний склад активів характеризується співвідношенням продуктивних і непродуктивних активів та витрат на

власні потреби. Характер кредитної політики впливає на прибутковість та ліквідність кредитної спілки. Підвищення питомої ваги кредитних вкладень у загальних активах свідчить про те, що кредитна спілка намагається підвищити прибутковість активів, нехтуючи їх ліквідністю.

Для оцінки якості активів слід зважити на їх ризикованість, яка залежить від обсягу розміщення коштів в активах. З цією метою активи слід розраховувати, зважаючи на коефіцієнти їх ризиків, тобто можливість втрати частини їх вартості внаслідок тієї чи іншої активної операції.

Для мінімізації ризиків, пов'язаних із здатністю кредитної спілки розраховатися за своїми зобов'язаннями встановлено норматив коефіцієнта платоспроможності [пп.2.2.2, 189]. Коефіцієнт платоспроможності визначається як співвідношення регулятивного капіталу (власних коштів) кредитної спілки до сумарних активів, зважених за ступенем ризику.

Активи, зважені на ризик – сумарні активи, зважені за ступенем ризику окремих статей балансу. Для розрахунку коефіцієнта платоспроможності активи поділяються на п'ять груп за ступенем ризику та підсумовуються з урахуванням відповідних вагових коефіцієнтів :

- I група активів із ступенем ризику 0 відсотків: грошові кошти готівкою та на поточних рахунках у банках; державні цінні папери;

- II група активів із ступенем ризику 20 відсотків: грошові кошти на вкладних депозитних рахунках у банках; внески (вклади) на депозитні рахунки в об'єднаній кредитній спілці;

- III група активів із ступенем ризику 50 відсотків: внески до капіталу об'єднаної кредитної спілки; внески до капіталу кооперативного банку; грошові кошти, внесені на зворотній основі до спільних фінансових фондів асоціацій кредитних спілок; залишкова вартість основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів;

- IV група активів із ступенем ризику 100 відсотків: кредити, надані членам кредитної спілки (крім неповернених та безнадійних); кредити, надані кредитним спілкам (крім неповернених та безнадійних); інша дебіторська заборгованість;

- V група активів із ступенем ризику 150 відсотків: кредити, надані членам кредитної спілки, визнані неповерненими або безнадійними.

Нормативне значення коефіцієнта платоспроможності не може бути меншим, ніж 8 відсотків.

При оцінці платоспроможності кредитної спілки "Поміч", що наведено в табл. 1. та структурно відображено за ризиками на рис 1. виявлено, що у даній кредитній спілці більше половини активів мають ступінь ризику 100% і більше відсотків, це вказує на необхідність збільшувати обсяг низько ризикованих активів.

Таблиця 1. Активи кредитної спілки "Поміч" зважені за ступенем ризику окремих статей балансу на 01.01.2012 р.

Активи	Тис. грн	Коефіцієнт зваження на ризик	З урахуванням коефіцієнта зваження
Кредити, надані членам кредитної спілки	120	1	120
Кредити, надані кредитним спілкам	30	1	30
Державні цінні папери	5	0	0
Внески до об'єднаної кредитної спілки	15	0.5	7.5
Грошові кошти на депозитних рахунках у банках	25	0.2	5
Грошові кошти у касі і поточному рахунку у банку	20	0	0
Основні засоби	30	0.5	15
Капітальні інвестиції	15	0.5	7.5
Заборгованість за безнадійними кредитами	30	1.5	45
Інші активи	10	1	10
АКТИВИ ВСЬОГО	300		240

Необхідний розмір капіталу кредитної спілки "Поміч" складає 19,2 тис. грн (240 тис. грн * 8 % = 19,2 тис. грн). У випадку розміщення всіх 300 тис. грн в кредитах членам кредитної спілки необхідний розмір капіталу буде

складати 240 тис. грн. Отже, питома вага певної статті балансу впливає на розмір активів, зважених за ступенем ризику, а також на необхідний рівень капіталу.

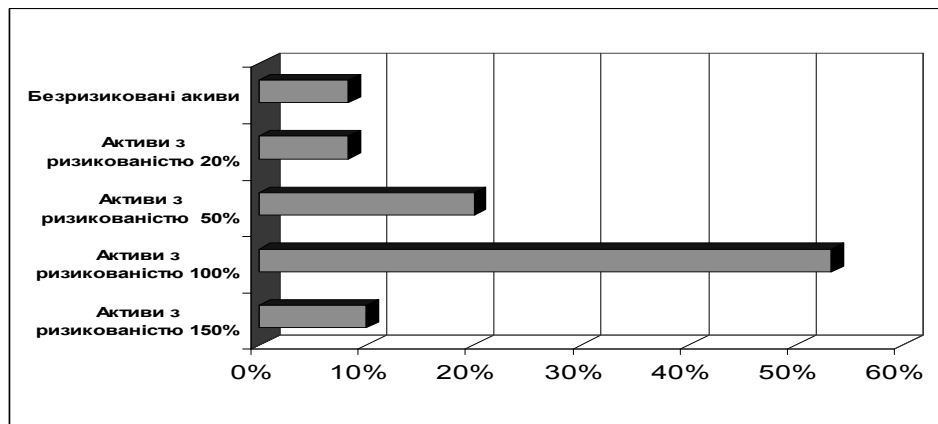

Рис. 1. Структура ризикованості активів

Джерело: Складено автором за статистичними даними НАКСУ

Проаналізувавши вплив кожної статті, можна зробити висновок: чим більшу питому вагу в складі балансу складають неповернені та безнадійні кредити, тим більший капітал повинна мати кредитна спілка.

Положенням [189] встановлені вимоги до кредитних спілок по дотриманню показників щодо якості активів:

1. Загальна сума заборгованості за простроченими, неповерненими, безнадійними та пролонгованими кредитами не має перевищувати 100 відсотків від суми регулятивного капіталу (власних коштів) за винятком капіталу, сформованого за рахунок пайових внесків.

2. Загальна сума заборгованості за простроченими, неповерненими, безнадійними та пролонгованими кредитами, не перекрита сформованим резервом забезпечення покриття втрат від неповернених позичок, не має перевищувати 10 відсотків від загальної суми заборгованості за наданими кредитами.

3. Загальна сума залучених внесків (вкладів) членів кредитної спілки на депозитні рахунки та інших зобов'язань кредитної спілки, за якими нараховуються проценти, не має перевищувати суму активних операцій.

4. Загальна сума внесків кредитної спілки до капіталу об'єднаної кредитної спілки, внесків до капіталу кооперативного банку та грошових коштів, розміщених у державних цінних паперах, не має перевищувати 50 відсотків від капіталу кредитної спілки.

5. Сума наданих кредитів членам кредитної спілки та тимчасово вільних коштів членів кредитної спілки не має бути меншою за суму коштів, що належать членам кредитної спілки, залучених на договірних умовах кредитів банків, кредитів об'єднаної кредитної спілки та коштів інших установ та організацій.

Наведена методика розрахунку показників якості активів, дозволяє початківцям кредитного бізнесу мати орієнтири для забезпечення необхідного рівня фінансової стійкості на ринку кредитних послуг. Однак такий підхід знижує рівень маневреності кредитної спілки у швидкозмінних обставинах кредитування. Саме тому ця методика потребує удосконалення шляхом введення коефіцієнта збільшення (зменшення) частки активів залежно від поточних результатів моніторингу кредитного ринку.

У разі, якщо кредитний ринок певного сегменту кредитування знаходиться у фазі стабілізації, тоді частка

активів для нього може бути збільшена. В іншому випадку має місце нестабільна тенденція у безпечності кредитування, тому частку активів слід зменшити.

3 метою мінімізації ризиків у діяльності кредитної спілки відповідно до вимог законодавства Положенням [189] встановлені обмеження для основних операцій діяльності кредитної спілки:

1. Максимальна заборгованість за кредитами одного члена кредитної спілки не може перевищувати 20 % від капіталу кредитної спілки.

2. Загальна сума заборгованості за кредитами, що пов'язана з великими ризиками, не має перевищувати 500 % капіталу кредитної спілки; кредитний ризик вважається великим, якщо заборгованість за наданими кредитами одного члена кредитної спілки дорівнює або перевищує 10 % капіталу кредитної спілки.

3. Загальна сума залучених на договірних умовах кредитів банків, кредитів об'єднаної кредитної спілки, грошових коштів інших установ та організацій не може перевищувати 50 % вартості загальних зобов'язань та капіталу кредитної спілки на момент залучення.

4. Зобов'язання кредитної спілки перед одним своїм членом не повинні бути більше 10 % від зальних зобов'язань кредитної спілки.

5. Співвідношення нерозподіленого доходу попереднього періоду та фактично отриманих кредитною спілкою доходів звітного періоду до суми витрат кредитної спілки, збільшених на суму доходу, спрямованого на формування резервного капіталу, доходу, розподіленого на пайові внески, а також нарахованої протягом цього періоду плати (процентів) на додаткові пайові внески не має становити менше 100 %.

6. Кредитним спілкам надається право здійснювати благодійну діяльність за рахунок частини доходу кредитної спілки, отриманого в звітному періоді, за умови дотримання кредитною спілкою нормативів достатності капіталу, прибутковості, а також графіка формування резервного капіталу. Нормативи прибутковості вимагають від кредитної спілки постійного контролю за відсутністю поточного збитку.

3 метою контролю за здатністю кредитної спілки забезпечити своєчасне виконання своїх зобов'язань за

рахунок ліквідних активів встановлюються нормативи миттєвої ліквідності та короткострокової ліквідності:

1. Норматив миттєвої ліквідності визначається як співвідношення суми грошових коштів у касі та на поточних рахунках у банках до суми внесків (вкладів) членів кредитної спілки на депозитні рахунки з невизначеним строком залучення, показник нормативу миттєвої ліквідності не має бути меншим, ніж 10 %.

2. Норматив короткострокової ліквідності визначається як співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань з початковим терміном погашення до одного року, показник нормативу короткострокової ліквідності не повинен бути меншим, ніж 100 %.

Ліквідність – здатність кредитної спілки забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань кредитної спілки.

З метою забезпечення захисту внесків членів кредитної спілки та покриття втрат від неповернення кредитів кредитна спілка зобов'язана формувати резерв забезпечення покриття втрат від неповернених позичок за рахунок частини доходів.

Кредит вважається простроченим, якщо за станом на дату, визначену умовами кредитного договору, очікуваний платіж надійшов не повністю або надійшов частково. До суми очікуваного платежу, залежно від визначеного договором порядку сплати процентів та сум кредиту, можуть входити, відповідно, проценти, або проценти та частина суми кредиту, або проценти та сума кредиту. Залишок основної суми за простроченим кредитом є базою для розрахунку необхідного розміру резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок.

Для визначення рівня прострочення кредитів та розрахунку необхідної суми резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок кредити розподіляються на:

- прострочені 1-го рівня, якщо прострочення очікуваного платежу на дату визначення простроченості становить від 1 до 3 місяців (від 31 до 90 днів включно);
- прострочені 2-го рівня, якщо прострочення очікуваного платежу на дату визначення простроченості становить від 3 до 6 місяців (від 91 до 180 днів включно);
- прострочені 3-го рівня, якщо прострочення очікуваного платежу на дату визначення простроченості становить від 6 до 12 місяців (від 181 до 365 днів включно);
- неповернені, якщо прострочення очікуваного платежу на дату визначення прострочення становить понад 12 місяців (понад 365 днів).

Розмір необхідного резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок за конкретним кредитом визначається за формулою:

$$PЗ = П \cdot Н, \quad (1)$$

де П – залишок заборгованості за простроченим кредитом; Н – норматив резервування для забезпечення покриття втрат від неповернених позичок.

Нормативи резервування грошових коштів для розрахунку резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок становлять:

- для 1-го рівня – 0% залишку заборгованості;
- для 2-го рівня – 35% залишку заборгованості;

для 3-го рівня – 70% залишку заборгованості;
для неповернених та безнадійних кредитів – 100% залишку заборгованості.

Остаточний розрахунок сум резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок на останній день кожного місяця визначається таким чином:

$$PЗ = \sum П1 \cdot 0\% + \sum П2 \cdot 35\% / 100 + \sum П3 \cdot 70\% / 100 + \sum \cdot НП, (2)$$

де PЗ – сума резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок, що має бути сформований за станом на кінець місяця, виходячи з фактичного рівня простроченості кредитів; $\sum П1$ – сума залишків заборгованості за всіма кредитами з простроченістю 1-го рівня; $\sum П2$ – сума залишків заборгованості за всіма кредитами з простроченістю 2-го рівня; $\sum П3$ – сума залишків заборгованості за всіма кредитами з простроченістю 3-го рівня; $\sum НП$ – сума залишків заборгованості за всіма неповерненими та безнадійними кредитами.

Резерв забезпечення покриття втрат від неповернених позичок формується за рахунок частини доходу незалежно від фінансового результату таким чином, щоб наприкінці кожного місяця його розмір відповідав сумі необхідного резервування за всіма простроченими, неповерненими та безнадійними кредитами, що розрахована згідно з встановленими нормативами.

Розрахована сума резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок порівнюється з розміром сформованого резерву за станом на початок місяця і відповідно до виявленого відхилення здійснюється поповнення або зменшення розміру резерву. Сума сформованого резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок не може перевищувати загальну суму заборгованості за простроченими, неповерненими та безнадійними кредитами.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, дослідження щодо цих нормативів підтверджує необхідність їх введення задля забезпечення належного рівня фінансової стійкості кредитних спілок, але за доцільне було б введення додаткових вагових коефіцієнтів, які залежать від напрямку кредитування. Цей множник доцільно обчислювати на основі статистичного ретроспективного аналізу тенденцій зміни коефіцієнтів прибутковості та аналізу втрат від неповернених позичок попередніх років.

1. Базилевич В. Д. Цінні папери: підручник / [Базилевич В.Д., Шелудько В.М., Ковтун Н.В. та ін.]; за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2011. – 1094 с. 2. Васильченко З.М. Моделювання обсягу активів у банківському менеджменті [Текст] / З.М. Васильченко, І.П. Васильченко // Банківська справа. – 2007. – № 5. – С.18–27. 3. Кредитні спілки в Україні: основні засади діяльності: [Навч. Посіб.] В 2-х кн. / За ред. А.Я. Оленчика. – К.: УІРФР, книга перша – 652 с. 4. Кредитні спілки в Україні [Текст]: курс лекцій / уклад. Б.А. Дадашев, О.І. Гриценко; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. – 54 с.

Надійшла до редколегії 12.11.12